¶ Bart Dooms, *Een gezonde noordervorst : Vlaamse visies op Noorse literatuur tussen 1830 en 1914*. Kapellen: Pelckmans, 2001. 125 p. [Norvegica-reeks, 1]. ISBN 90-289-3011-6. Prijs: € 16,98

In 1991 verscheen in het tijdschrift *Spiegel der Letteren* mijn artikel 'Vlaams Scandinavisme en Stijn Streuvels'. Hierin werd uiteengezet dat er – anders dan bij het grote Vlaamse publiek – bij de voormannen van de 19e-eeuwse Vlaamse Beweging een aanzienlijke interesse voor Scandinavië bestond. Hun belangstelling werd gewekt door de Vlaams-Noordse verwantschap van taal en ras en door de voorbeeldfunctie van de Scandinavische taal- en cultuurpolitiek. Ze werden geïnspireerd door de opbloei van een verwante cultuur na een periode van verval die gevolgd was op de middeleeuwse bloeiperiode, en hoopten op eenzelfde herleving in Vlaanderen. Ondanks hun onderlinge strijd waren de leidende flaminganten het in dezen opvallend eens. Wel waren er verschillende stromingen te constateren. Zo ging de belangstelling van de liberale nationaalromantische voorlieden vooral uit naar de taalverwantschap en de glorie van de Oudnoordse rijken, die was bezongen door auteurs als Oehlenschläger en Tegnér, terwijl de internationalistische kring rond Pol de Mont vooral geboeid was door moderne auteurs als Ibsen en Brandes. De katholieke kring had echter weinig op met deze goddeloze radicalen, en richtte zich behalve op de taalverwantschap vooral op de rasverwantschap en op de heimatliteratuur waaruit die verwantschap bleek, zoals Bjørnsons boerennovellen. De katholieken hadden speciaal belangstelling voor Noorwegen, vanwege het natuurlijke, onbedorven karakter van de bevolking, het succes van de Noorse taalparticularisten en van de Noorse onafhankelijkheidsstrijd, en wegens de internationale erkenning van de Noorse heimatliteratuur. Stijn Streuvels, uit de katholieke hoek afkomstig maar ook verkerend in de internationalistische kring, verenigde bovengenoemde stromingen, door zijn succesvolle vertalingen van Bjørnsons boerennovellen – waarmee hij

als eerste het grote Vlaamse publiek voor het Noorden wist te interesseren – zijn bewondering voor Ibsen en zijn bewerkingen van Scandinavische mythen, sagen en volkssprookjes.

Bart Dooms, destijds student Germaanse filologie aan de Katholieke Universiteit Leuven, liet zich door dit artikel inspireren tot het schrijven van zijn afstudeerscriptie 'Aspecten van de receptie van de Noorse literatuur in Vlaanderen tussen 1830 en 1914' (1993). Een licht aangepaste versie hiervan is vorig jaar in boekvorm uitgekomen onder de titel *Een gezonde noordervorst : Vlaamse visies op Noorse literatuur tussen 1830 en 1914*, als deel 1 in de 'Norvegica-reeks' van de Noors-Vlaamse Vereniging. In deze studie adstrueert Dooms, op basis van een grote hoeveelheid primaire en secundaire literatuur en met aantrekkelijke en illustratieve citaten, uitvoerig de bovenstaande belangstelling voor Noorwegen in het 19e-eeuwse en vroeg 20e-eeuwse Vlaanderen.

In het eerste hoofdstuk behandelt de auteur de belangstelling voor de Noorse literatuur. Hij gaat kort in op het algemene 'scandinavisme' van de liberale nationaalromantici zoals Jan-Frans Willems, de 'vader van de Vlaamse Beweging', en Constant Jacob Hansen, de auteur van de eerste bloemlezing van Scandinavische literatuur in Vlaanderen. Meer aandacht besteedt Dooms aan Pol de Mont en de kring rond het vernieuwende tijdschrift *Van Nu en Straks*, met hun grote enthousiasme voor Ibsen, en aan Stijn Streuvels. Van de specifiek katholieke auteurs noemt de auteur Maria Elisa Belpaire en Jules Persyn. De eerstgenoemde vertaalde werk van Bjørnson en plaatste in haar studies de zuiverheid van de Noorse boerenbevolking tegenover "de bandeloosheid in zeden en zaken van leering, die de groote steden overweldigt". De criticus Persyn verwierp in zijn studie *De Noorweegsche Letterkunde* de zedeloosheid van Hans Jæger en het antiklerikalisme van Arne Garborg, maar was relatief genuanceerd over Ibsen. De beroemde priesterdichter Guido Gezelle was niet zozeer in de Scandinavische letteren als wel in de taalverwantschap geïnteresseerd. Op het priester-

seminarie doceerde hij de Scandinavische talen aan zijn pupillen, van wie er een aantal als missionaris naar het Noorden trok, en hij gaf onder andere een Noorse volksmis annex zijn Vlaamse vertaling in boekvorm uit.

Hoofdstuk 2 draagt de titel 'Een verklaringsmodel'. Hierin noemt Dooms een aantal – deels samenhangende – factoren die de Vlaamse belangstelling voor Noorwegen verklaren. Als eerste noemt hij de Romantiek. Het verlangen naar een wereld waarin ruimte is voor fantasie en waarin eenvoudige mensen in harmonie leven met een ongeschonden natuur is bijvoorbeeld expliciet te vinden in Streuvels' voorwoord bij zijn eerste Bjørnsonvertaling, en in een reisverslag zoals *Naar 't Land van de Middernachtzon* van Pieter de Mey. Een andere factor is het pan-Germanisme, in casu de gevoelde stamverwantschap met het Noord-Germaanse broedervolk. Volgens Dooms gold dit gevoelen specifiek voor Noorwegen, omdat dat als het meest perifere Scandinavische land het best gevrijwaard was gebleven van Latijnse (Franse) invloed; omdat de Germaanse mythen vooral in Noorwegen speelden en in het Oudnoors waren opgetekend; omdat er in politiek opzicht geen enkele dreiging van het land uitging; en omdat er parallellen waren tussen de Vlaamse en Noorse geschiedenis. Ten slotte noemt Dooms nog de taalverwantschap, die door de Vlaamse publicisten meestal werd aangehaald om de genoemde volksverwantschap te benadrukken, en de anti-Franse gezindheid.

Naast deze algemene socioculturele factoren zijn er echter ook puur literaire. De Noorse literatuur had internationaal prestige en was daarmee een lichtend voorbeeld voor de Vlaamse emancipatoren. Van katholieke zijde was er weliswaar de nodige morele reserve jegens de drama's van Ibsen, maar Bjørnson had zijn landelijke novellen, die bij de flaminganten alom geliefd waren, ook tot de literaire canon weten te verheffen. De Vlaamse voormannen werden getroffen door het sterk nationalistische karakter van de Noorse literatuur met haar aandacht voor het nationale verleden, de

nationale problematiek en de Noorse volksziel.

Het derde hoofdstuk bevat twee 'capita selecta', namelijk een behandeling van *Een Noordsch en Vlaamsch Messeboekske* van Guido Gezelle en een overzicht van Vlaamse reisverhalen over Noorwegen. De reeds genoemde Noorse volksmis met Vlaamse vertaling is illustratief voor Gezelles karakteristieke mengeling van religieuze en taalkundige belangstelling. De vertalingen blijven zo dicht mogelijk bij het Noors, om de verwantschap extra te benadrukken. Gezelle neemt in dit verband zelfs zijn toevlucht tot allerlei neologismen: zo vertaalt hij "gjenopprette" niet met "heroprichten" maar met "eginopregten". Dooms maakt duidelijk dat Gezelle zich soms in bochten wringt om zelfs daar verwantschap aan te tonen waar deze niet aanwezig is, bijvoorbeeld bij het Noorse "ond" ("kwaad"), dat terug te vinden zou zijn in het Vlaamse "ond-effen" oftewel "kwalyk effen, oneffen".

De reisverhalen weerspiegelen al de bovenstaande visies op Noorwegen. De genoemde factoren zijn er stuk voor stuk in terug te vinden, met als belangrijkste het pan-Germanisme en de anti-Franse gevoelens. Land en volk worden geïdealiseerd als een "wonderbare wereld, bewoond door zulke wonderbare menschen". Er is veel aandacht voor de stereotiepe 'volksziel', en anders dan in hedendaagse reisverslagen krijgt de Noorse literatuur een ruime plaats.

Het laatste hoofdstuk is gewijd aan het beeld van de Belgische literatuur in Noorwegen in de behandelde periode. Dit beeld blijkt zo goed als non-existent. De Noren hadden geen boodschap aan de idealisering van broederschap en verwantschap door de Vlamingen, en wisten vrijwel niets van de Vlaamse literatuur.

Het lezen van Dooms boek is een aangename bezigheid. De studie is verzorgd uitgegeven, goed gestructureerd en vlot geschreven, en bevat in de uitvoerige bibliografie achterin een schat aan gegevens voor verder onderzoek. De illustratieve citaten doen voor de huidige lezer soms komisch of naïef aan, maar ze onderbouwen

Dooms betoog over het algemeen uitstekend.

Wel heb ik een paar kanttekeningen. Een bezwaar is dat de auteur soms al te ijverig is om uitspraken over heel Scandinavië alleen op Noorwegen van toepassing te verklaren. Zo citeert hij op p. 43 Streuvels, die schrijft: "Voor mij werd dit alles het oerbestaan, de absolute essentie van het germanendom in zijn volle uiting van kracht en zuiverheid". Maar hij citeert niet de voorafgaande zin, waar staat: "ik nam kennis van de Edda's, Nibelungen, Kalewala, Fritjofsage...". Hier heeft Streuvels het dus helemaal niet specifiek over Noorwegen, maar ook over IJsland, Finland en Zweden. En ook Dooms' direct hierop volgende citaat (p. 43), uit *Een blik op de Deensch-Noorsche letterkunde* van Lod. Melis, slaat duidelijk niet alleen op de Noren: "Waarom niet liever naar het blonde Noorden gekeerd? Daar, toch, vinden we nog volkeren met ons eens van oorsprong, takken van den ouden Scythischen stam; volkeren, wier taal, schier bij elk woord, de nauwste verwantschap verraadt met ons aloude Dietsch".

Verder benadrukt Dooms mijns inziens te weinig dat de specifieke belangstelling voor Noorwegen vooral gold voor de katholieke kring. De favoriete auteurs in de liberale kring waren namelijk de Denen Oehlenschläger en Andersen en de Zweed Tegnér, terwijl de internationalistische kring rond *Van Nu en Straks* niet alleen Ibsen bewonderde, maar ook Brandes, Jacobsen en Strindberg.

Ten slotte hangt het laatste hoofdstuk er wat bij. De Noorse beeldvorming rond de Belgische letteren – die zich voor zover aanwezig ook nog vooral blijkt te richten op Franstalige auteurs – heeft immers weinig te maken met 'Vlaamse visies op Noorse literatuur'. Een beter comparatistisch uitgangspunt was wellicht een vergelijking met de Waalse en/of de Noord-Nederlandse visie op Noorwegen geweest.

Deze kritiekpunten nemen echter niet weg dat Dooms' boek een meer dan welkome imagologische bijdrage is aan de studie van de culturele relaties tussen de Nederlanden en het Noorden. Ik ben

benieuwd naar de volgende delen in de Norvegica-reeks.

Diederik Grit, Maastricht